

3. Удосконалено засади досудового розслідування.

Насамперед спрощено процедуру початку досудового розслідування шляхом внесення слідчим чи прокурором впродовж 4 годин відомостей, викладених у заяві чи повідомленні про кримінальне правопорушення, до Єдиного реєстру досудових розслідувань. (ст.214 КПК України). Як наслідок – існуючі нині етапи, які, до речі, породжували масу скарг і звернень громадян, а саме – дослідна перевірка, порушення чи відмова в порушенні кримінальної справи будуть виключені.

5.Процесуально врегульовано порядок проведення негласних слідчих дій.

Важливим завданням, на виконання якого спрямований зміст всіх положень нового Кодексу, є недопущення порушень конституційних прав і свобод особи під час проведення негласних слідчих дій (оперативно-розшукової діяльності).

Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом (ст. 246 КПК України).

Вказані дії проводяться винятково у разі, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої

6. Оптимізовано систему запобіжних заходів.

Продовжуючи розпочатий напрям на гуманізацію кримінального процесу, законодавець визначив запобіжний захід у вигляді тримання під вартою як винятковий. Для його застосування сторона обвинувачення повинна довести у суді, що інші запобіжні заходи не зможуть забезпечити належної поведінки підозрюваного.

У якості альтернативи запобіжному заходу у вигляді тримання під вартою Кодексом розширено можливості для застосування інших заходів, система яких істотно вдосконалена. Відтепер це може бути особисте зобов'язання; особиста порука; застава; домашній арешт (ст. 176 КПК України).

Зрозуміло, що окремі положення Кодексу, у практичному застосуванні яких будуть виникати проблеми, потребуватимуть додаткового врегулювання на законодавчому рівні. У зв'язку з цим важливою є активна позиція слідчих органів, органів прокуратури, суду та адвокатури щодо надання відповідних пропозицій.

УДК 343.979 (447) (043.2)

Юзікова Н. С.,
к.ю.н., доцент,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ

ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ОСУДНОСТІ У ІСТОРИЧНИХ ПАМ'ЯТКАХ ДОРЕВОЛЮЦІЙНОГО ПЕРІОДУ

Характерною рисою науково-теоретичних досліджень окремих інститутів кримінального права є звернення до історичних пам'яток минулого. Питання періодизації розвитку наукових знань у сфері кримінального права мають методологічне значення і впливають на процес пізнання. Сталою є позиція щодо розвитку вітчизняної юридичної науки у межах трьох періодів: дореволюційного, радянського і сучасного [1, 2, 3]. Кожен період має свою специфіку, властиві методологічні підходи які формуючи розвиток наукового знання у відповідній галузі визначають специфіку її наступництва.

Визначення початкового етапу розвитку юридичних наук в історії вчень про державу та право пов'язують із виникненням і розвитком давньоруської держави [4]. Щодо виникнення галузевих знань прийнятною є думка О.І. Чучасєва, щодо зародження науки кримінального права за часів дії законодавчих актів Давньої та Середньої Русі (Правда Руська, Псковська та Новгородська судні грамоти, Судебники 1497, 1550рр., Уложення 1649р.) [5].

Що стосується формування інституту вікової осудності, то у давньоруських пам'ятках були окремі згадки, які стосувались періодизації віку. Більша конкретизація віку з якого особа може нести покарання, чи можуть застосовуватись заходи впливу була притаманна більш пізнім кодифікованим актам.

У "Новоуказанних статтях" 1669р., що сформувались із положень Соборного Уложення 1649р., зазначалась межа вікової осудності, що впливала на відповідальність і покарання. Так, якщо дитина у віці 7 років вчинить вбивство, то вона за це не карається смертною карою.

У Військовому статуті Петра I вікові межі осудності були відсутні, хоча була закріплена ідея не тільки виключення відповідальності дітей, але й пом'якшення відповідальності за злочини, вчинені неповнолітніми [6, с. 45].

Більш повно, порівняно із попередніми нормами, питання відпові-

дальності малолітніх визначено указом Катерини II 1765р. Де було встановлено повну неосудність осіб у віці до 10 років, яких за вчинення злочину, необхідно було віддавати для покарання батькам або господарю.

Відповідно до Зводу законів Російської імперії 1842р. малолітніх віком до 10 років, які вчинили суспільно небезпечні діяння, визнавали повністю неосудними без втручання суду і віддавали без покарання на перевиховання батькам, родичам або опікунам. Якщо ж було встановлено, що особи віком 10-14 років діяли з "розумінням", то вони підлягали загальним покаранням, за винятком каторжних робіт та деяких інших. Коли ж було встановлено, що вони діяли "без розуміння", то їх віддавали батькам чи родичам, як і малолітніх віком до 10 років. У разі встановлення, що неповнолітні 14-17 років діяли "з розумінням", тоді до них застосовувались загальні покарання (за винятком тілесних).

Незважаючи на наявність нормативно визначених вікових меж для застосування заходів впливу до малолітніх правопорушників, судова практика свідчить про застосування покарання до осіб молодшого віку. Так, після Севастопольського бунту 1830 р. було вказано, що діти чоловічої статі старше п'яти років, які приймали участь у бунті відсилаються у батальйони військових кантоністів [7, с. 714].

Статут про покарання, що накладаються мировими судьями 20 листопада 1864р., повертаючись до систем Зводу, встановив межу отроцтва 17 років, та створено окрему вікову групу від 10 до 17 років, до якої застосовується покарання у меншому, ніж для дорослих розмірі.

Окремої уваги заслуговує кодифікація малоросійського законодавства на основі переробки Литовських статутів у різних редакціях, а також німецьких прав – Магдебурзького, Хелминського та Саксонського зерцала. Результатом правотворчої діяльності було "Зібрання малоросійських прав 1807р.", де було закріплено, що неповнолітні віком до 16 років не притягуються до кримінальної відповідальності за вчинені ними суспільно небезпечні діяння, але батьки чи опікуни таких неповнолітніх повинні відшкодувати заподіяні збитки.

Важливе місце серед історичних пам'яток, які відображують ставлення суспільства до суспільно небезпечної поведінки дитини, посідає Кримінальне уложення 1903р., що встановлювало порядок, умови та особливості застосування заходів впливу та покарання до неповнолітніх, норми, що стосувались неповнолітніх, були розміщені у розділах "Про умови інкримінування та злочинності діянь" та "Про пом'якшення та заміну покарань". Діти віком до 10 років, відповідно до цього уложен-

ня, визнавались неосудними. Віковий період отроцтва – 10-17 років був періодом умовної осудності. В цей період неповнолітній підлягав кримінальній відповідальності лише в тому разі, якщо було встановлено, що він під час вчинення суспільно небезпечного діяння усвідомлював властивості та значення своїх дій і міг керувати ними. В іншому випадку неповнолітнього віддавали батькам чи родичам або іншим надійним особам, які висловили на те свою згоду, для перевиховання.

Характеризуючи формування інституту вікової осудності модна зробити висновок, що сучасні підходи до цього питання значною мірою ґрунтуються на історично сформованих підходах до правового становища дитини у суспільстві.

Література

1. Мозолин В.П., Беседин А.Н. История цивилистической мысли в России // История юридических наук в России: сб. ст. / ред. колл.: О.Е.Кутафин [гл. ред.] и др.; Московская государственная юридическая академия имени О.Е. Кутафина. М., 2009. С. 56-100.
2. Ищенко Е.П. История развития науки криминалистики // Там же. С. 172-192.
3. Липень С.В. Проблемы периодизации развития российской правовой науки и преемственности юридического знания // Лех Руссика. – 2012. – № 2. – С. 1176-1179.
4. Исаев И.А., Золотухина Н.М. История политических и правовых учений России XI-XX вв. М., 1995.-387 с.
5. Чучаев А.И. История науки уголовного права // История юридических наук в России. – С. 414.
6. Воинские артикулы Петра 1. Материалы по изучению истории государства и права СССР. М.: ВЮЗИ, 1960.
7. Таганцев Н.С. Русское уголовное право По изданию 1902г. Т. 1. – Тула: Автограф, 2001. – 800с.